Radom Piątek 23 Sierpnia 1929

ראדאם, פרייטאג י״ז מנחם אב תרפ״ט.

פרייז 25 גראשען.

Redakcja i Admistracja
Radom, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.

אנאנסען פרייזן

איין פעלימעטער שורה: פאר׳ן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " נאכ׳ן " 35 "

די ערשטע און לעצטע זייט צומאלען 8 שפאלטען
אין טעקסט 4 .

ראדאמער-קעלצער לעבען

אונזער פריינדין סעמא פרידמאן
צו דער חתונה פון איהר זוהן
חיים לייב פרידמאן מיט פרל רחל סאקאלאווער אויס לאמושע
ווינשען מיר דער מוטער פיעל נחת און דעם יונגען פארל
גליק און צופריעדענהייט.
הערשעל פרידמאן עט פאמיליע.
יאנקעל גלינקעוויטש עט פאמיליע.

מזל־טוב

צו דער חתונה פון אונזער ליבע ברודערן־טאכטער און קוזינקע
פערעלע לאנגער מיט ה׳ יעקב באנקער
ווינשען מיר פיעל פרייד און א גליקליך צוזאמענלעבונג.
לייבוש ווייספוס עט פרוי און קינדער.

מזל־טוב

מזל־טוב — מזל־טוב

אכטונג לעזט אויפמערקזאם! אכטונג

איך האב די עהרע בעקאנט צו מאכען ראדאם און אומגעגענד
דאס די לאנגיעהריגע פיט ש. שוויצער האט איבערגעטראגן
עקזיסטירענדע פירמע די וואוינונג
מיט דער פראצאזיע פון ווארשא קיין ראדאם, קילינסקי 19
עס ווערט אנגענומען ארבייט צו יעדער צייט פון אייגענעם שטאף און
אנגעגעבענעם שטאף. אויף ראטעס און פאר קאסע.
די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט לויט דעם נייעסטען פאריזער
פאסאן, מיט׳ן פיינסטע אויסלענדישען צודאט
30% ביליגער ווי איבעראל צוליב קאנקורענץ־פרייזען
ארבייט גאראנטירט — ערשטע קאטעגאריע —
ביטע זיך איבערצייגען.

ש. שוויצער ראדאם
קילינסקא 19

ווענען וואס רעדט גאנץ ראדאם!
וועגען דעם הערליכען פראגראם פון צירק
„קאראנא"
— ליין און גיב איבער דעם צווייטען —
CYRK „KORONA" w RADOMIU pl. JAGIELOŃSKI
פרייטאג דעם 23, שבת דעם 24 און זונטאג דעם 25 שערפיען
גרויסע פארשטעלונגען
יעדער הער, קויפענדיג א בילעט קאן מיטנעמען
א דאמע אומזיסט, אדער צוויי פרויען אויף איין בילעט,
צוויי שילער, אדער צוויי קינדער.
שבת און זונטאג צוויי פארשטעלונגען 4 און 8³⁰ אוועגד
[illegible] מאנטאג דעם 26־טען פארט אב דער צירק

אונזער טיעסטען און אויפריכטיגסטען מיטגעפיהל
דריקען מיר אויס אונזער חבר זעליג סאבעלמאן
צוליב׳ן פריהצייטיגען טויד פון זיין געשעצטען
און אונפערגעסליכען פאטער
שמעריל ז״ל
וועלכער איז אוועקגענומען געווארען אין זיינע בליענדע יאהרען
זאל ער געטרייסט זיין און צוזאמען מיט זיין
טרויער־פערבליבענע פאמיליע נישט וויסען
מעהר פון קיין צער.
יאדזשע מיללער
ראכטשע בריפטרעגער
עווא קירשענבלאט.

הרינו משתתפים בצערו של ראש כיתה בנדודנו
זעליג סובלמן
על מות אביו ז״ל עליו
בעבודתו בעד תחיית עמנו וארצנו ימצא נחומים.
דרגא „א׳ של ברית־טרומפלדור
בראדום.

הננו משתתפים בצערו העמוק של אחינו היקר
זעליג סובלמן
על מות אביו ז״ל עליו
הנחמה ימצא בעבודתו בעד שיחרור עמנו וארצנו.
הסתדרות ברית־טרומפלדור בראדום.

א רוטינירטער בוכהאלטער
מיט א לאנג־יעהריגער פראקטיק אין זעלבשטענדיגען בוכפיהרונג פון אלע סיסטעמען. באזיצט גרינדליך די פוילישע און יודישע שפראכען. קאן צו־נעמען א שעה אדער צוויי שעה ארבייט. וועניען זיך אין רעדאקציע „פאר׳ן בוכהאלטער"

מיר זענען דאך אליין שולדיג.

די האנדעלס-קאמערן און צווישען זיי אויך אונזער האנדעלס-קאמער אין סאסנאוויץ צו וועלכער אונזער שטאדט ראדאם איז צוגעטיילט הויבן אן אין זייער טהעטיגקייט, ווי עס שיינט, צו זיין העכסט-דעמאקראטיש און ראציאנעל. אמת איז דער אינסטיטוט נאך ביי אונז א גאנץ יונגישטקע פלאנצונג אזוי, אז וועגען טהעטיגקייט פון אונזערע האנדעלס-קאמערן קענען מיר זיך נאך גארנישט ארויסזאגען און מיר מוזען זעהן וואס די צוקונפט וועט אונז אויף דעם געביעט ווייזען.

איינס אבער זעהען מיר שוין און דאס איז וועניגסטענס א קליינע טרייסט פאר אונזער נידערגעשלאגענעם סוחרים-שטאנד, אז די קאמערן פעראינטערעסירען זיך מיט דער שטייערען-פראגע און ווילען, ווייזט אויס, אין לעבען דורכפיהרען זייערע דעלעגאטען צו די קאמיסיעס ביים אויסמעסטען פערשידענע שטייערען.

אין דעם זין האט זיך די סאסנאווצער האנדעלס-קאמער די טעג געווענדעט צו אונזער סוחרים-פעראיין וועגען דעלעגירען פערזאנען אלס זאכקענער צו די קאמיסיעס פון אויסמעסטען דעם הכנסה-שטייער, אדער דאכאדאווי.

מיר ווייסען נאך כמעט גארנישט ווי עס זעהט אויס די זאך מיט אונזערע רעקורסען און ליסטע פון בע׳עוהל׳טע פון אומזאץ-שטייער (אבראטאווי) פאר דעם פערגאנגענעם 28 יאהר און שוין האלט עס ביים מעסטען הכנסה-שטייער. וואס עס מוז די נעכסטע צייט פארקומען.

איך מוז אבער דא א קלייניגקייט אייפקלערען אין ציזאמענהאנג מיט דער פראגע. אמת קיין נייעס וועל איך דא נישט קענען ענטדעקען, אבער דאס מוז מען אבער געדענקען. אזוי ווי לעצטענס זינט א צייט אהער ווערט סיסטעמאטיש געקעמפפט געגען דעם אומזאץ-שטייער אויף אלע געביעטען און וואהרשיינליך איז דא א שטיקעלע האפנונג, אז דער דאזיגער שטייער זאל מאדיפיצירט ווערען, דיכטיגער, עס זאל קומען אין דעם אומזאץ-שטייער-געזעץ א ענדערונג צום בעסערען דורך א נאוועלע. איינס אבער מוז מען וויסען, אז לעזענדיג די טאג טעגליכע פרעסע זעהט מען בפירוש, אז קוים האבען מיר לעת עתה נאך גאר קליינע האפנונגען אויף די ענדערונג פון אבראטאווי-שטייער, איז א פאקט, אז דער דאכאדאווי, אדער הכנסה שטייער האט שוין זיין חוקה אויף לאנגע יאהרען, ווייל אזוי וועניגסטענס איז די עפענטליכע מיינונג בעארבייט און הייסען הייסט עס, אז מיר נעמען א ביישפיעל פון אויסלאנד, וואו דער הכנסה-שטייער איז אייגעבערגנגט און ער, אלזא דארף ביי אונז נישט נאר בלויז הייסט עס עגזיסטירען, נאר ווער ווייסט צי ער וועט נישט מיט דער צייט פערנעמען אויך דאס ארט פון אבראטאווי-שטייער.

אויף וויפיעל דער הויפט-געשריי אונזערער איז ביז יעצט געווען געווענדעט הויפטזעכליך אויף דעם אומזאץ-שטייער, וועלכער רואינירט דעם האנדעל, האט מען נאך ווי עס איז סאלערירט און וועניג אכט געלעגט אויף דעם הכנסה-שטייער ווי עס ווערט געזאגט, אז צאהלען דארף נאר דער וואס זיין הכנסה איבערשטייגט 15 הונדערט זלאטעס א יאהר, יעצט אבער צוליעב די דערמאהנטע טעמים וועט קומען זיך צו ביסלעך לערנען צאהלען א היבשען הכנסה שטייער במקום אבראטאווי...

ווי בעוואוסט, האבען די ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס שוין איהרע נאמינירטע פערטרעטער אין די קאמיסיעס. יעצט האנדעלט זיך וועגען די פערטרעטער פון די האנדעלס-קאמערן, וועלכע זי וועט פון זיך נאמינירען אין וועלכע אינזער פעראיין וועט אויסקומען העכסטענס צוויי פערטרעטער.

ווען מיין ארטיקעל וועט זיך בעווייזען וועט שוין די פראגע זיין וואהרשיינליך ערלעדיגט. די קאנדידאטען וועלען שוין זיין אויסגעגעבען. עס פרעגט זיך אבער, צי ווייסט א דורכשניטליכער סוחר וועגען דער זאך, וואס עס ווערט דא כלומר׳שט פון איהם און צוליב איהם אויפגעטהון. עס איז וויכטיג זיך נאך צו פרעגען, צי די צוויי-בעשטימטע קאנדידאטען, וועמענס נעמען מען וועט נעמען נאר פון א געוויסער גרופע, וועלכע בילדעט צוויי קערפערשאפטען ווי דער ראט און פערוואלטונג פון פעראיין — זענען אימשטאנד און דערוואקסען צו לינדערען דעם וועהטאג פון סוחר און איהם געהאלפען און ווירדיג צו שיצען וואו און ווען מ׳ברויכט.

איך גלויב קוים און דערפאר, ווייל שולדיג זענען מיר סוחרים אין אלעם וואס עס טרעפט אונז, דערפאר, ווייל מיר פערשטעהען נישט דעם מהות פון ארגאניזאציאנעלען לעבען.

דער יודישער סוחר קומט אין פעראיין אריין נאר דעמאלט, ווען ער ברויכט א אינדיווידועלע טובה, ערב ליציטאציע א שטייגער, אדער אין א עהנליכען פאל. וועגען צוזאמענקומען זיך מאסענווייז חאטש איינמאל, צוויימאל אין וואך איז אבגערעדט. ער גיט זיך נישט אב קיין חשבון, אז מיט דעם ארויפקומען אין פעראיין אריין אפטער שטארקט ער די ארגאניזאציע און ווירקט-מיט צו געוויסע אויפטראגען, וועלכע דער ארגאניזירטער, נישט-אינדיווידועלער סוחר האט די בעסטע שאנסען דורכצופיהרען אין לעבען. אויך אין דעם פאל פון וועהלען פערטרעטער אין די שאצונגס-קאמיסיע וואלט מען געדארפט האלטען דעם פרינציפ „ואתה תחזה מכל העם". וואו האט איהר אבער דאס פאלק, ווייזט מיר איהם.

יא, ער וועט מיט א צייט שפעטער ארויפקומען און וויסען צו דערצעהלען אז דער יודישער קאמיסיע-מיטגליעד האט איהם ביים שאצען געטהון חנינה עוולה. עס הויבט זיך אייגענטליך נישט אן. ער איז דאך פארט א יוד מיט א יוריש הארץ. אבער איך וועל נאך ווייטער אין פרובען א קליין בייספיעל גלויבען צוליב דעם, ווייל דער מיטגליד פון דער קאמיסיע קען דאך פארט נישט אלע. וואו זיינע ברידער ביסטו געווען ביים קלויבען א קאמיסיע-מיטגליעדז פארוואס האסטו דיך נישט אינטערעסירט ווער ס׳איז און קען זיין דיין שליח ציבור?

געוויס איז איהם פיעל בעקוועמער זיך צו זיצען אין דערהיים און דערנאך צו קומען אויף וועמען מיט טענות.

מיר זענען דאך אליין שולדיג, „אבל אשמים אנחנו על אחינו"...

אברהם פינקעלשטיין.

ווי אזוי עס דארף באשטימט ווערן דער „תכלית" פאר אונזערע קינדער

אין היינטיגער צייט געפינען מיר א זייער נישט בעדייטענדען פראצענט מענשען, וועלכע זאלען אין זייער פאך-ארבייט געפינען וועלכע ס׳איז גינסטיגע בעפרידיגונג און זאלען ליב האבען זייער ארבייט. דאס דיב ארבייטען מחמת „מוז", אהן שום קלענסטע נייגונג צו דעם אדער יענעם פאך. די סיבה דערפון איז, דאס פאך, וואס דער אדער יענער האט זיך אויסגעקליבען, איז נאר געווען א צופעליגקייט און צוליב דעם קומט אט די מענשען אויס דאס גאנצע לעבען צו ליידען, שטענדיג צו זיין נישט צופרידענע און האבען נישט קיין בעפרידיגונג אין זייער ארבייט. אז אזא ארבייט איז נישט פראדוקטיוו, וועגען דעם איז איבעריג אנצווייזען.

ס׳איז דעריבער א זייער ערנסטע פראגע וועגען בעשטימען די פאך-בילדונג פון א קינד.

ווי אפט זעהען מיר מענשען, וועלכע פיהלען זיך נישט גליקליך. זיי ווארפען זיך אין שטראם פון לעבען, לערנען זיך אויס יעלכען ס׳איז פאך און גיבען זיך בשעת מעשה נישט אפ קיין דין וחשבון, צי דאס אויסגעקליבענע פאך איז אין הסכם מיט די גרונד-אייגענשאפטען פון זייער נפשיק און פיזישען בוי. ווי אפט קומט אויס צו זעהען אזעלכע „האלבע מענשען", וואס זענען נישט אויף זייער ריכטיגען ארט און זיי קומט אויס איבערצוטראגען צוליב דעם פערשידענע מאראלישע און פיזישע יסורים. טראגיש איז דער גורל פון דעם טיפ מענשען וואס ערשט אין די שפעטערדיגע יאהרען הויבען זיי אן זיך ארופזעהן, אז זיי האבען נישט דעם געהעריגען פאך, לויט זייערע פעאיגקייטען און נאטירליכע מעגליכקייטען.

מען מוז, אלזא, פריער, איידער מען הויבט אן צו לערנען א פאך, גוט זיך ארייננטראכטען און זעהן, צי דער אדער יענער איז מסוגל צוצוגרייטען זיך צו דער בעטרעפענדער פראפעסיע. דאס געהערט סוף כל סוף צו די וויכטיגסטע לעבענס-פראבלעמען.

אין מערב אייראפע זענען שוין פון לאנג איינגעפירט פאך-בעראטונגס-שטעלען. די יוגענד, ענדיגענדיג א פאלקס-שול, אדער א מיטעל שול, בעקומט דארט געהעריגע אנווייזונגען, צו וואס זיך צו נעמען. צוליעב דעם זעט מען טאקי, אז דארט זענען פערהאן גוטע קוואליפיצירטע בעלי-מלאכות ארבייטער אדער פאך-אינטעליגענץ.

אין די בעראטונגס-שטעלען זענען פערהאן שול-דאקטוירים און לעהרער-ערציהער, וועלכע קענען אויספארשען ביים קינד זיינע פעהיגקייטען און נייגונגען. עס ארבייטען דארט פאך-מענשען פון האנדווערקער-אינדוסטריע און האנדעל, ארבייטס-אינספעקטארען,

וועלכע קענען גוט די איגענשאפטען פון יעדען פאך בזונדער.

נאך איבטער אזא אויספיזיכט איז בענליך צו קענען בעסט מען, וואס א פאך פון אויסצולערגען. מ'איז דארט שטארק פארזיכטיג, כדי צו פערמיידען פאטאלע טעותים, וועלכע קענען זיך וקם זיין דאס גאנצע לעבען.

זעלבסטפערשטענדליך, האט אויך א גרויסע דעה דער קאנדידאט גופא, וועלכער ענדיגט די שולע. ער אליין דארף זיך ארויסזאגען אין דער פראגע פון זיינע נייגונגען און פעאיגקייטען. און נאך א געהעריגער בעהאנדלונג צוזאמען מיט דער מיינונג פון דאקטאר און לעהרער. ווערט בעשלאסען וועגען דעם אנטשפרעכענדען פאך פאר איהם.

די פאך-בעראטונגס-שטעלען זענען פערזעהן מיט פערשידענע מכשירים צו אנטראפאמעטרישע און פסיכאמעטרישע אונטערזוכונגען.

די בעראטונגס-שטעלען אונטערזוכען די פעהיגקייטען פון די קאנדידאטען מיט א וויסענשאפטליכען מעטאד מיט דער הילף פון אנקעטעס. צו די בעראטונגען ווערען צוגעצויגען די עלטערען, די לעהרער, דאקטוירים און די תלמידים גופא. אויפ'ן סמך פון ועניע און אביעקטיווע אונטערזוכונגען ווערט בעשטימט דאס ענטשפרעכענדע פאך.

אויך ביי אונז האט מען בעדארפט שאפען אזעלכע פאך-בעראטונגס-שטעלען.

דער דאזיגער טיפ פאך-בעראטונגס-שטעלען ווערען געוועהנליך ארגאניזירט דורך די מאגיסטראטען מיט דער הילף פון ספעציעלע קאמיטעטען, אין וועלכע ס'ווערען צוגעצויגען עלטערען, מייסטערס, ארבייטער, דאקטוירים, פראפעסארען, ארבייטס-אינספעקטארען און דירעקטארען פון ארבייטס-פערמיטלונגס-אמטען. די אויפגאבע פון די קאמיטעטען בעשטייט אין דעם, מיטצוטיילען די עלטערען פון די קינדער בנוגע דעם פאך-אויסוואל און דעם פלעסענטארען למוד און פראקטיק אין געגעבענעם פאך.

די דאזיגע מיינונגען ווערען ארויסגעזאגט אויפ'ן יסוד פון גענוי-דורכגעפיהרטע אנקעטעס, וואס זענען נוגע דעם פיזישען צושטאנד און גייסטיגע פעאיגקייט פון קינד.

דאס דארף איצט זיין דאס געבאט פון דער שעה!...

מ. פ.

ווי איהר זעהט מיר א לעבעדיגען!

(מאנאלאג פון א ראדאמער בחור).

ווי איהר זעהט מיך א לעבעדיגען, בין איך שוין געווען אי רייך אי ארים, איך בין שוין געווען, ווי מ'זאגט, אויפן פערד און אונטערן פערד.

ארים, וואס ארימער קען שוין נישט זיין. אז איך האב געוואלט עסען האב איך—ווי איהר זעהט מיך א לעבעדיגען געשלונגען דאס שפייעכץ און פערביסען מיט די ליפען...

איך בין שוין אבער געווען רייך אויך. און נאך ווי רייך! אנ'אמת'ער ראטשילד!

ס'איז געווען א צייט, וואס איך האב שוין פערמאגט מיינע דריי טויזענד דאלאר. דריי טויזענד דאלאר! ווי איהר זעהט מיך א לעבעדיגען!

איך האב זיך דעמאלט פארגעשטעלט, אז איך וועל שוין מעהר נישט דארפען ארבייטען. איך וועל זיך, אנגעפוצטער מיט א שטעקעלע אין האנד און א גראבען ציגאר אין מויל, ארומשפאצירען פון איינעם צום צווייטען און זיי געבען עצות ווי אזוי איינצוהאלטען דעם שלום-בית אין זייערע הייזער, אך,—האב איך געטראכט,—וועל איך שוין דאס איצט לעבען! ווי א קיסר, ווי איהר זעהט מיך א לעבעדיגען!

אבער איך בין לאנג קיין נגיד נישט געווען. איין מינוט — און אויס קאפעלושמאכער! דוכט זיך, אט ליגען ביי מיר אויף ז'ער האנד דריי טויזענד דאלאר, און אט איז איינס, צוויי, דריי, און די עטליכע טויזענד דאלאר זענען פערשוואונדען. אזוי ווי אין דער ערד אריין — ווי איהר זעהט מיך א לעבעדיגען.

און מיינט איהר חלילה, אז איך האב דאס געלד געטפטר'ט אין געשעפט אדער צושפילט צווישען ארימעלייט?

האט איהר א טעות. איך האב נישט געטיילט קיין צדקה און איך האב אפילו נישט געשפילט אין קארטען. נאר פשוט, אט אזוי זיך, דורך איין ווארט האב איך פערלוירען מיין גאנץ פערמעגען—ווי איהר זעהט מיך א לעבעדיגען!

וואס? איהר פערשטעהט נישט ווי א בחור קען אין איין מינוט פערלירען אזוי פיל געלד? אז א יוד האט נישט קיין מזל, קען ער אפילו פערלירען קירח'ס פערמעגען אין איין סעקונדע.

וואס, איהר גלויבט נישט, וואס איז דא אזוינס נישט צו גלויבען? ס'איז געווען פשוט. זי האט געזאגט: „ניין" — און א סוף!

„ווער איז זי?

די געשיכטע איז געווען אזוי: איך האב זיך פערליבט אין א מיידעל, וועלכע האט פערמאגט דריי טויזענד דאלאר, און איך האב איהר אזוי געזאגט: קעצעלע. איך האב דיר ליב. וואס ליב הייסט. טוה מיר א טובה און האב מיט מיר התונה: און איהר פערשטעהט ראך, אז איך האב איהר צוגעזאגט גאלדענע בערג... ווי איהר זעהט מיר א לעבעדיגען!

אבער דאס מיידעל איז נישט געווען קיין נארישע און זי האט מיר אהן צערעמאניעס געענטפערט: לא!

איצט גלויבט איהר שוין. אט האב איך פערמאגט עטליכע טויזענד דאלאר, און אט האב איך זיי אין איין מינוט פערלוירען... אזוי ווי מען וואלט זיי ביי מיר פון קעשענע ארויסגענומען — ווי איהר זעהט מיך א לעבעדיגען!...

יאקעל.

קליינער פעליעטאן.

מיינע בוכהאלטארז...

טייערער ברודער דזשייקאב!

דיין „לעטער" מיט דיין „פיקטשור" האבען מיר דערהאלטען. מיך פרעהט זעהר, וואס צוגלייך מיט א סך פון דיינע לאנדסלייט קלויבסטו זיך צו קומען צו אונז קיין יוראפ אויף „קבר אבות"... לאנג לעבען זאלען זיי טאקע. אונזערע טויטע! אין זייער זכות דערמאנט איהר זיך דארט, אין אייער ווייטער אמעריקע אגב אורחא, אן אונז, לעבעדיגע אויך. הגם דעם אמת מוז איך דיר זאגען. ברודער-לעבען, אז ביי אונז איז שוין לעצטענס שווער צו אונטערשיידען א לעבעדיגען פון א טויטען... אויסער דעם שטייער-אינספעקטאר און די סעקוועסטראטארען פון מאגיסטראט און פון שטייערן-אמט זעהט מען איצט קיין קונד נישט אן אין די אויגען... עס איז „סיגאקאס"—משניידט, מען האלט אין איין שניידען...

מיט איין זאך, זעהסטו, ברודערקע, איז מיר גוט. די בוכפיהרונג. די שטייער-בוכהאלטעריע איז ביי מיר, גאט צו דאנקען, אין פולער ארדנונג: די „זעזנאניעס" ליגען ביי מיר בעזונדער, די „גאקאזען" — בעזונדער, די „פשיפאמניעניעס" – בעזונדער, די „אדוואלאניעס" מיט די ארגומענטען — בעזונדער און — דער עיקר כל העיקרים — די „פאקוויטאנציעס" בעזונדער.

איך וועל זיך פאר דיר נישט נצהן בעריהמען. נאר הערט מיך אויף האלבע נאכט. וועל איך דיר תיכף ומיד געפינען, למשל, די 2-טע זאליטשקע פון „פאדאטעק אבראטאווי" פון 1926-טען יאהר.

איך וועל דיר זאגען דעם אמת, הלואי וואלט ביי זיי אין שטייער-אמט געווען אזא ארדנונג ווי ביי מיר, וואלטען מיר אויך בעסער אויסגעזעהען. אט אנומעלט, למשל, איז זיך מיישב אונזער עקזעקוטאר און ברענגט מיר פלוצלינג אינמיטען דערינען א נייע בשורה — וואס איז עס קומט פון מיר זאגט ער. א „זאלעגלי פאדאטעק", א פערלעגענער שטייער הייסט עס. — דהיינו—צוריק מיט א פאר יאהר האט ער ביים אויפמאנען פון מיר דעם פאדאטעק אבראטאווי, צי דאכאדאווי, א טעות געהאט אויף 20 גראשען, ער האט, זאגט ער, גענהאט דאן קאפ-ווייטאג, האט ער א טעות געהאט אין חשבון — איז בכן זאל איך מוחל זיין און בעצאהלען איצט די סומע מיט די צינזען — 15 גילדען מיט 80 גראשען... וואס קלערסטו איך האב איהם געמוזט אבצאהלען און האב נאך איהם געווינשען אויף להבא געזונד און א רוהיגען קאפ, ווארום נאך א פאר מאל קאפ-ווייטאג און — טעות נוי מותר — בין איך אוים קאפעליוש-מאכער... אט אזוי, ברודער-לעבען בין איך נאך מתפלל בשלמה של מלכות.

און די בוכהאלטעריע איז ביי מיר אין ארדנונג צוליב א פראסט פשוט'ען טעם: איך האב מיר מיינע אייגענע „איזשענדניקעס". „שטייער-בעאמטער" הייסט דאס, דו געדענקסט דאך מן הסתם מיינע עלטערע יונגלעך. זאלען געזונד זיין, מאטעלען מיט בערעלען,

נישטא קיין נדן...

(שווערע לאגע פון יודישען מיידעל אין מזרח-אייראפא)

דער בעקאנטער יודיש-אמעריקאנישער זשורנאליסט דוד דרוק, וועלכער האט דא ניט לאנג בעת זיין רייזע איבער אייראפע בעזוכט פוילען, פערעפענטליכט איצט אין ניו-יארקער „מארגען-זשורנאל" זיינע איינדרוקען פון דער נסיעה, פון וועלכע מיר ברענגען דא פאלגענדען בריף וועגען א זייער אנגעווייטאגטער פראגע אין יודישען לעבען:

„עס איז שווער צו געפינען ערגעץ א פלאץ אין דער קולטורעלער וועלט, וואו א מיידעל זאל זיין אזוי אומגליקליך, ווי דאס יודישע מיידעל אין מזרח-אייראפע.

און דאס איז בזליב דעם אלטען נדן-מנהג.

אין אמעריקא ווייסט מען דערפון ניט; אין דער הינזיכט איז דאס יודישע מיידעל אין אמעריקא כמעט דאס גליקליכסטע וועזען; שוין דאס אליין, וואס זי איז אומאפהענגיג, האט א פראפעסיע און קען אליין פערדינען געלד מאכט איהר פאזיציע שטארקער; ווען א מאן הויבט אן בעקאנט צו ווערען מיט א מיידעל, ווייס ער שוין, אז זיין פליכט איז איהר צו געבען א גוט לעבען.

ניט אומזיסט קריגט יעדער אייראפעער, וואס קומט קיין אמעריקא דעם איינדרוק, אז אין אמעריקא הערשען די פרויען איבער די מענער; אין דעם אין אמעריקא כמעט אנ'אויסנאהם; קיין איינציג מיידעל אין דער וועלט איז ניט אזוי מעכטיק, אזוי הערשעריש, ווי דאס אמעריקאנישע; דאס איז ניט דערפאר, זיי זאלען זיין שעהנער, אדער בעסער, אדער אינטעליגענטער — דאס גראד ניט; נאר פשוט, ווייל זיי לעבען אין א גליקליכען לאנד, וואו מען ארבייט, וואו מען איז זאט, וואו מען איז גוט געקליידעט, וואו מען נעמט זיך קיין דאגות ניט — ניט איינענע און ניט פרעמדע — און ווייל דאס שאפט זיי א באדען פאר אומאפהענגיגקייט; דאס אמעריקאנער מיידעל זארגט ניט וועגען הייראט; זי דארף ניט קלויבען קיין נדן. זי דארף ניט קויפען א חתן. זי דארף נאר בעשליסען צו הייראטען און זי וועט שוין א „באי" געפינען.

גאנץ אנדערש איז אבער מיט איהרע חבר'טעס אין מזרח-אייראפע — מיט איהרע יודישע חבר'טעס; עס איז אמת, אז נדן איז אלע מאל געווען ביי אונז: נדן האט שטענדיג געשפילט א גרויסע ראליע אין הייראט; די שענסטע שידוכים זענען זיך פונאנדערגעגאנגען, ווען עס האט געפעהלט אפאר רובעל און מען האט געלייגט ווייניגער, ווי מהאט געהאט צוגעזאגט, און אסך שידוכים זענען לכתחילה נישט געשלאסען געווארען, ווייל די סומע, מיט וועלכער דאס מיידעל האט געדארפט קריגען א חתן, איז געווען געזונד.

דאס איז דאך געווען צו דערליידען; ווייל כמעט אלע האבען געהאט נדן; מען האט געקליבען נדן, אלע האבען געקליבען, אפילו ארימע; מ'האט אפילו דעם „אויסשטייער" געקליבען, א קלייניקייט דער „אויסשטייער"; דאס אליין איז שוין געווען פעררעכענט פאר א שטיק נדן; קישענעס מיט פוך זענען געווען מיט געלד גלייך, טישטעכער, האנטעכער, ליילעכער מיט שפיצען — דאס האט יעדער מיידעל געמוזט האבען און מזומן געלד אויך. די סומע איז געווען פערשידען אין פערשידענע צייטען און צווישען פערשידענע קלאסען.

נאר נדן האבען אלע געמוזט האבען און מען האט געמאט; די רייכע האבען זיך געקענט פערגינען צו זוכען אנטיקען — רייכע יונגע לייט, דאקטוירים, אדוואקאטען, לומדים; די ארימע האבען זיך געקליבען פון זייער סביבה, פון זייער שטאנד, און אזוי האבען מיידלעך חתונה געהאט.

עס זענען געווען אזעלכע, וואס זענען געבליבען ביים „גרויען צאפ", אבער זיי זענען געווען ווייניג; ווייל דער שרעק האט די עלטערען געטריבען וואס גיכער זייער טאכטער חתונה צו מאכען; אין דער הינזיכט איז שוין נישט געווען קיין חלוק צווישען ארעם און רייך; דער „גרויער צאפ" איז נישט געווען קיין סימן-דלות; דאס איז נישט דערפאר, וואס דאס מיידעל האט ניט געהאט קיין נדן; גראדע פערקערט גאנץ אפט איז עס געווען דערפאר, וואס דאס מיידעל מיט נדן האט צופיל בראקירט; עס זענען געווען אזעלכע וואס האבען געוואלט קריגען חתנים פיהל העכער לויט זייערע כוחות — פינאנציעלע און קולטורעלע, אבער זיי האבען נישט געוואוסט, אז די יאהרען וועלען אוועק שנעל; האט דערווייל די האר אנגעהויבען גרויען.

היינט איז אבער אנדערש; היינט איז נישטא קיין נדן. היינט איז די וועלט פערארימט געווארען; די גרויסע ערשיטערונג, וואס איז פארגעקומען אין מזרח-אייראפע, האט דאס לעבען שרעקליך צעבראכען; קיין מענש אין דער וועלט קען נישט משיג זיין די צרות, וואס די מזרח-אייראפעאישע יודען האבען איבערגעלעבט און לעבען נאך היינט איבער; קיין ארבייט איז נישטא, און אויב עס איז דא, איז עס קוים אויף חיונה; און דאס יודישע מיידעל האט נישט קיין מעגליכקייט קלויבען נדן.

אבער זי וויל דאך הייראטען, און זי מוז דאך הייראטען, זי ציטערט פאר איהר צוקונפט, וואס איז אזוי אומזיכער.

די בחורים זענען אבער אויך אויף צרות: קיין מסחר איז נישטא, יעדענפאלס אזוי שוואך, אז מען קען קוים מאכען א לעבען; ערשט זענען זיי יחסנים, וואס זיי זענען ווייניג; א סך בחורים האט די מלחמה אויסגעפרעסען און א ריך זענען זיך צעפאהרען אין פרעמדע לענדער; עס איז פאר זיי שווער צו הייראטען אויך; ביי דעם איצטיגען עקאנאמישען צושטאנד און ביי די שווערינקייטען צו מאכען א לעבען איז פאר זיי די הייראט א שרעק;

זענען זיי היינט שוין „באיען", אהן עי"ה, און כאטש זיי זענען שוין דורכגעגאנגען א אוניווערזיטעט און איינער איז א געענדיגטער „עקאנאמיסט" און דער צווייטער „הומאניסט" (און דוקא מיט פוילישע כשר'ע דיפלאמען אויך) זענען זיי אזוי ווייט פון צו האבען רעגירונגס-שטעלעס, ווי איך פון... צו האבען פרנסה. האב איך זיך מיישב געווען און אוועקגעזעצט איינעם אויף אבראמאווע, דעם אנדערען אויף דאכאראווע און זיי ארבייטען ביי מיר אין „געשעפט", הלוואי אויף ווייטער נישט ערגער. קיין ארבייט ב"ה ביי מיר פעהלט נישט... חוץ לזה, האב איך נאך אויף „ארוואלאניעס" א בת-יחידקע. חיה'לע הייסט זי, א מאטוריסטקע, וואס האט נאר וואס געענדיגט האנדעלס-קורסען, שרייבט זי „פאראניעס" מיט „ארוואלאניעס", זאג איך דיר, איז א כפרה די בעסטע און די שענסטע אדוואקאטען, ווארום ווער נאך ווי זי, ווייסט אזוי גוט דעם טאטענס „ארגומענטען"... אמת, די ארוואלאניעס האבען מיר נאך קיינמאהל נישט געהאלפען, נאר איך בין דיר מבטיח, אז ווער-ווער, נאר זי איז באמנות נישט שולדיג.

ווי דו זעהסט טייערער ברודער בין איך מיט די קינדער בעזארגט מיט ארבייט איבער'ן קאפ. א דאגה איז נאר מיט פרנסה. פריהער דער הימעל דערנאך דיינע דאלארען, בין איך מיט פרנסה אויך בעזארגט.

אין דער ערווארטונג פון דיינע דאלארען, מיט וועלכע איך דארף באצאהלען די נייעסטע ראטע פון אומזאץ-שטייער, צייכען איך זיך מיט גרויס ליבשאפט

דיין ברודער **שמואליק.**

איך און זי.

אונזערע ביידענס מאמעס האבען אינאיינעם געשוואנגערט און בעזאמען האבען זיי אונז אין איין צייט אויף די וועלט געבראכט. מיר האבען זיך אינאיינעם ערצויגען, מ'האט אונז ביידע אינאיינעם אין די וויקעלעך געפלעגט, אויך אין איין בייט אין קינדער-וויגעלע אויסגעוויגט. און דאך, און דאך זענען אונזערע גורלות, אונזערע מזלות אנדערש געווען, מיר זענען ביידע געוואקסען כמעט אן איין גלייכער וואוקס, און ווי אין פערשידענע וועגען מיר זענען זיך צוגאנגען;

אייגענטליך קאן מען זאגען. מיר זענען זיך נישט צוגאנגען, הן מיינע עלטערען אזוי אויך איהרע עלטערען האבען געוואהנט תמיד אין איין שטאט און בעזונדערס האבען מיר זיך גוט פערהאלטען אין א חוץ אלעס, א חוץ אונזער פריינדשאפט זענען מיר נישט געווען קיין פרעמדע. מיר האבען זיך עפעס אנגעקעהרט איינאנדער. דערפאר איז נישט קיין חידוש, וואס מיר צוויי מיידלעך, צוויי חבר'טעס אין איין עלטער זענען בעזאמען אין איין חדר געגאנגען, (אין יענע צייטען האבען אין אונזער שטעטיל געלערענט אין איין חדר יונגלעך מיט מיידלעך). דערנאך זיך געלערענט אין איין שולע, תמיד געגאנגען איינע צו דער צווייטער. נאר דער חילוק איז געווען, וואס איהרע עלטערען זענען געווארען וואס א מאהל רייכער און מיינע עלטערען — האט און א מאהל ארימער און מיט דער פו-

דאן וואלטען זיי מסכים געווען, ווען נאר זיי וואלטען געהאט געלד; געווים, אפילו ווען זיי וואלטען געהאט געלד און וואלטען געקענט הייראטען, וואלטען זיי אויך נישט געהייראט בלויז פון ליבע אליין, בלויז דערפאר, וואס דאס מיידעל געפעלט זיי; ווייל היינטיגע צייטען איז ליבע געווארען א ביליגער ארטיקעל און די גאנצע אפאליגע ראמאנטיק איז אזוי גוט ווי פערשוואונדען; בלייבט עס בלויז אנ'ענין פון „ביזנעס" – און זיי ווילען טאקי געלד.

נאך מעהר, אויב דער יונגערמאן איז א פערדינער און האט אביסעל געלט – איז ער היינט דער גרעסטער יחכן און ער פערלאנגט ריזיגע סומען; צו אזעלכע איז שווער צוצוגעהן; אזא דארף מען אפשיטען מיט געלד, מיט ברילאנטען; עס איז גאר נישטא קיין פרייז; און עס זענען פערהאן אזעלכע פאמיליעס, וואס וואלטען געקענט געבען גרויסע סומעס – איז אי יענער בעקעלט זיך. אי ער איז דערצו לחלוטין קיין מציאה נישט; בלייבען די מיידלעך זיצען און מען ווארט; פיעל שעהנהייטען ווערען פערוועלקט דערפאר, וואס זיי קענען נישט בעצאהלען די נייטיגע סומע פאר א חתן; פערהאן אזעלכע, וואס וואלטען שוין געוואלט איינגיין זיך אראפצולאזען מיט א פאר שפאלטען נידעריגער — האט זיי ווילען: דאס אין די אלטע ווייטע צייטען ניט געטוהן — איז עס שווער צו בעקימען.

דאס איז שוין, וועגען די מעהר אדער ווייניגער פערמעגליכע — דאס הייסט מיט די, וואס פערמאגען א פאר גראשען; וואס זאלען אבער טוהן די מיידלעך וואס האבען גארנישט?

טענה'ן די ארימערע בחורים:

— אונז לוינט ניט חתונה צו האבען אהן געלד; דאס לעבען איז שווער; קיין קאפיטאל האבען מיר ניט; ווען מיר וואלטען געהאט געלד, וואלטען מיר געקענט מאכען געשעפטען; און דאס געלד דארף ברענגען דאס מיידעל.

טענה'ן די פערמעגליכע בחורים:

— אונז לוינט אויך ניט חתונה צו האבען; דאס ביסעל געלד, וואס מיר פערמאגען איז צובארגט אויף וועקסלען און אהן וועקסלען; אויף צו קויפען נייע סחורה איז קיין געלד נישטא; מיר מוזען צאהלען פינקטליך אונזערע וועקסלען, און די וועקסלען, וואס מען דארף אונז צאהלען ווערען ניט געצאהלט אזוי שנעל; גאנץ אפט מוז מען פראלאנגירען. מוזען מיר האבען פרישען קאפיטאל; געווים, אויב מיידלעך ווילען מיט אונז חתונה האבען, דאן מוזען זיי מיטברענגען געלד.

פון ה[illegible]ען זאלען די מיידלעך נעמען געלד? און וואס קען שוין זיין פאר א לעבען, ווען דער בחור וועט געפינען א ביסעל געלד און וועט זיי פטר'ן שנעל? ווייל די לאגע איז דאך א שלעכטע, און דערצו איז גאר די סומע אויך נישטא.

ס'איז פשוט א שרעק צוזעהן, ווי מיידלעך זענען פער'חושכ'ט געווארען.

ס'זענען פערהאן פיל קרובים אין אמעריקע פון אט אזעלכע מיידלעך, וואס בעטען געלד אויף נדן; די אמעריקאנער פערשטעהען עס ניט, הגם זיי געדענקען גאנץ גוט די נדן-געשעפטען אין דער אלטער היים; זיי פערשטעהען ניט, ווי אזוי מען זאל שיקען געלד אויף צו קויפען א חתן.

— און אז מען וועט שיקען וואס וועט זיין? – האב איך געהערט מאניכע אין אמעריקע זיך בעקלאגען. — אין א קורצער צייט ארום וועט דאס געלד אויסגעגעסען ווערן און דאן וועט מען מוזען שטענדיג שיקען אויסצוהאלטען צוויי און מעהר פערזאנען.

עס ליגט דערין א שטיק אמת, אבער דאס מיידעל ליידט. מען ווערט אלט און גרוי אין אייראפע ניט לויט די יאהרען; היינט איז אנ'אנדערע צייט אין אייראפע, בפרט אין מזרח-אייראפע און בפרט ביי יודען; איצט שטעלט זיך נאך פאר, אז די יאהרען לויפען אויך און זיי לויפען גיך, זעהר גיך!!

ווי האלט עס מיט דער בוסק-אקציע

שוין א יעהרליכע טראדיציע האט די הילפ'ס-געזעלשאפט „עזרה" צו שיקען קיין בוסק אין די בעדער ארימע קראנקע. ווען מיר זאגען טראדיציע, מיינען מיר נישט אין זין פון סתם אזוי געוואהנהייט, אדער לשם רעקלאמע, די אנפיהרער פון דער געזעלשאפט ארגאניזירט תמיד די בוסק-אקציע מיט דער גרעסטער ליבע און אפפערוויליגקייט, וועלענדיג דאדורך פון גאנצען הארצען ליגדערען די יסורים און פיין פון ארימע יודישע קראנקע, וועלכע זענען נישט בכח צו פאהרען זיך קורירען.

יעדעס יאהר, ווי נאר דער זומער קומט-אן ווערט ביי די איבערגעגעבענע טהוער פון „עזרה" אקטועל די פראגע פון ערטיילען קוראציע-הילף פאר ארימע קינדער, וועלכע ליידען און פייניגען זיך א גאנצען ווינטער אויף פערשידענע קראנק. שיינט נאר אויף די ערשטע ווארימע זון און עס עפענען זיך אלע ערהאלונג'ס קוואלען, אזוי ווענדען זיי זייערע אויסגעלאשענע אויגען צו דער הילפ'ס-געזעלשאפט „עזרה", וואו זיי בעטען זיך רחמים, מ'זאל זיי שיקען אין די בעדער, וואו זיי זאלען זיך קאנען אפפרישען און בעקומען א היילונג צו זייערע פערשמאכטע און פערקרענקטע גופים.

טער אראב.

מיר האבען זיך איינס דאס אנדערע מקנא געווען. איך איהר, וואס איהרע עלטערן זענען אזוי רייך און לעבען אזוי רוהיג בתוך הרחבה און זי מיר— פאר וואס ביי מיר איז א גוטער קאפ פערהאן און אויך דערפאר פאר וואס איך בין שעהנער פאר איהר. זי האט מיר נישט געקאנט פערגינען, וואס די נאטור האט מיר בעשאנקען מיט איהרע אומזיסטע מתנות. איך האב געהאלפען דער מאמע אין דער שטוב-ווירטשאפט און זי האט נישט די האנד אין קאלטען וואסער נישט אריינגעטוהן. מ'האט איהר צוגעטיילט פון אלעם בעסטען און דאך איז זי געווען פערזארגט. שטענדיג האט אויף איהר פנים גערוהט א דין מרה-שחורה'דיג וואלקענדעל, ווי די לבנה, וואס ווערט פערדעקט פון א טונקעלע פארהאנג, וואס שטערט איהר אפצושפיגלען אין זינען-גלאנץ. דאס ביסעלע זון-שעהנקייט, וואס האט זיך געשפיעלט אויף מיין פנים האט זי געוואלט אויסזויגען... מיר זענען געווען די בעסטע חבר'טעס מיר האבען זיך אלע סודות אנפערטרויט. זיך מיט אלעם געטיילט און געטרייסט. אין איין פרט אבער איז אונזער שוועסטער-פריינדשאפט הינטערשטעליג געווען — מיט שעהנקייט און רייכקייט. נישט איך האב געקאנט אוועקגעבען איהר א טייל פון מיין שענקייט און נישט זי וואלט אפשר געוואלט אבטיילען א חלק פון איהר רייכקייט. איך האב געפיהלט, אז מיין חבר'טע טראגט אונטער איהר הארץ א נישט פערגינערישקייט צו מיר. מיך האט דאס נישט געצארט, נאר איך האב זי בעדויערט. און וואלט איהר דעם גרעסטען טייל פון מיין שענקייט אבגעגעבען ווען דאס איז אנבעלאנגט פון מיר. די נאטור אבער אויף וויפיעל זי איז דעמאקראטיש איז זי דערצו געגונג דעספאטיש און זי האלט, אז דער עיקר דעה-זאגער, איבער זאכען, וועלכע זי גיעט עמיצען במתנה — איז זי, נאר זי. זי גיעט און זי נעמט צוריק. דער וואס בעזיצט שענקייט, קאן זיך מיאוש נישט מאכען און ווען יא וועט אבער קיינער דערפון נישט געניסען, דאגעגען מיט רייכקייט איז שוין אנדערש. דאס איז מעהר א ענין פון מזל, איידער נאטור-געזעץ. און א רייכער מענש איז אזוי פיל געבענשט, אז אלץ ווענדט זיך יא אין זיין ווילען. ער האלט דעם שליסעל אין זיינע הענד פון יעדער אויסוואהל. און טאקע אין דעם איז בעשטאנען דער אונטערשיעד פון מיר ביז מיין חבר'טע. ביי מיר איז געווען א פראגע פון קאנען און ביי איהר — פון ווילען. אבער דעם אמת-זאגענדיג וואלט איך נישט געוואלט ציהען מיין גליק פון איהר גאב. איך האב נאר געטראכט: בעסער וואלט איך געווען א ביסעלע ווייניגער שעהן און אויף דעם ארט האבען א קליין ביסעלע רייכקייט און דאס זעלבע ביי מיין חבר'טע: א ביסעלע ווייניגער רייכקייט און אויף דעם ארט א ביסעלע שענקייט.

אמת, מ'זאגט, אז דער וואס איז שעהן איז שטאלץ און שטאלץ איז גאוה עגאיזם. אבער איך בין אויפריכטיג און זאג, אז נישט ווייניגער עהרליך, איז געווען מיין תפילה פאר מיין חבר'טע ווי פאר זיך אליין. ווי ביי איהר האט אויסגעזעהן, ווי זי האט געפיהלט — דאס וועל איך נישט זאגען. איך ווייס נאר איינס. מיר זענען אויסגעוואקסען, עלטערע מיידלעך געווארען, אין פערשידענע וועגען זיך צוגאנגען, מיר האבען חתונה געהאט. איך האב געקריגען א חתן פאר שענקייט און זי — מיין חבר'טע — פאר געלד. אבער ווי עס ווייזט אויס איז מיין תפילה יא געהערט געווארען, אבער נאר א האלבע תפילה: מיין שענקייט איז פערוועלקט געווארען און זי, מיין חבר'טע האט איהר רייכטום און מאטעריעלען גליק פערלוירען. יעדער פון אונז האט זיך איצט זיין וועלטעל און זיין טראגעדיע, ווער ס'ליידט מעהר און וועמענס טראגעדיע ס'איז שרעקליכער דאס ווייסט פון אונז קיינער נישט.

דאס איז אונזער איינציגער סוד.

פ. פאליער.

עס האלט די דאָזיגע ערהאָלונגס-
אקציע פאר איינע פון איהרע וויכטיג-
סטע פליכטען און זי מאכט טאקע אלע
מאָהל די גרעסטע אנשטרענגונגען, כדי
די דאָזיגע וויכטיגע ערהאָלונגס אויפ-
גאבע צו רעאליזירען. אָבער וואָס קומט
ארויס, אז די שטאָדט שאַצט נישט אָב
ארבייט אין העלפט נישט. אז די זעל-
בע עליכם. וואָס ליגט אויף עזרה, ליגט
נישט ווייניגער אויך אויף יעדען איי-
נעם ראדאמער יוד. שוין באלד סוף
זומער און די בוסק-אקציע, אויף וועל-
כע עס ווארטען און עס לעכצען ממש
אזוי פיעל שמאכטענדע און נויטבע-
דערפטיגע, איז נאָך נישט רעאליזירט;
ס'איז פשוט א רחמנות אויפ'ן פרעזעס
פון „עזרה" ה' איתמר אדלער. וועל-
כער ברעכט זיך דעם קאָפּ און מא-
טערט זיך כמעט ביים אויסטראכטען
פארשידענע פלענער און תחבולות'ען.
ווי אזוי פארט צו ארגאניזירען די אקציע
אויפ'צושיקען ארימע קראנקע. זיין
ווילענס-קראפט איז נאָך נישט דורכגע-
בראכען, ה' אדלער איז אפטימיסטיש
און קאן גארנישט גלויבען, אז די רא-
דאמער יודען וועלען קאָנען בלייבען
גלייכגילטיג און זיך נישט אָרעם אָב-
רופען אויף אזא הומאניטארע זאך ווי
עס איז דאס אוועקשיקען אין די בע-
דער ארימע קראנקע קינדער אויף
אויפצופרישען און אויסצוגלייכען זייע-
רע אנגעווייטאגטע איברים.

ה' אדלער איז אָבער פארט איינער
אין ס'איז דעריבער א הייליגער חוב
פון יעדען פערמעגליכען ראדאמער יוד
צו העלפען אין דער אקציע און טאקע
וואָס פריהער, כל זמן דער זומער איז
נאָך נישט אוועק. יעדער טאָג וואָס
געהט אוועק איז ממש א פערלוסט
פאר די דאָזיגע קראנקע. די בעדער
איז ביי זיי איינפאך א לעבענס-פראגע.
קיינער טאָר זיך דעריבער נישט מונע
זיין און יעדער דארף שפענדען לויט
זיינע כחות אויף דעם צוועק.

אלץ איז ארגאניזירט און פארגע-
רייט. די פערוואלטונג פון „עזרה"
און איבערהויפט דער פרעזעס ה' אד-
לער האָבען אלעס שוין געטוהן. וואָס
שייך דאס איינאָרדנען די קראנקע אין
בוסק, איצט האלט עס נאָר ביי די
נותנים, ביי די געבער און שפענדער,
און זיי איז איצט אבהענגיג די פער-
ווירקליכונג פון דער בוסק-אקציע און
זיי דארפען איצט געבען א ענטפער:
צי ברויכען ארימע קראנקע געהיילט
ווערען, צי נישט?

ס'איז צו ערווארטען, אז דער ענט-
פער וועט זיין א פאזיטיווער און יע-
דער ראדאמער יוד וועט נעמען א
ממשות'דיגער אנטייל אין דער אקציע,
וואָס וועט זיך אויסדריקען אין א ענט-
שפרעכענדער געלד-שפענדונג.

ב. צווייג.

אויפפאדערונג.

צו די הערן שותפים און שהאָנער'ס

העניך ראָזענבוים און יצחק דוד זילבערבערג.

אזוי ווי באלד נאָך דעם טוידט פון מיין מאן ע"ה האָט איהר מיר געשטערט זאָגאר מיין טייל אין אונזער שותפות'דיגען מאיאָנטעק ארויסצו-נעמען אויף מיין מעגליכען געברויך. און אויף אייער פאָדערונג האָבען מיר געהאט א בוררות ביים היגען רב ה' קעסטענבערג, וועלכער האָט ארויסגעגעבען פאלגענדען פסק. אלזא, אזוי ווי עס שוין אריבער מעהר ווי 5 וואָכען און איהר האָט נאָך נישט מקיים פסק געווען, אזוי פאָדער איך אייך אויף עפענטליך אין פערלויף פון 8 טאָג דעם פסק מקיים צו זיין. אין נעגענפאל זענט איהר פעראנטוואָרטליך פאר אלע שאָדענס, וואָס זענען פערבונדען פון טאָג וואָס דער פסק איז געשריבען.

אסתר רחל נארציז.

תעתקה מהפס"ד בעזה"י

בדבר הטו"ת ודו"ד שהיו בין האלמנה רחל אשת המנוח ר' נתן נארציז ובין ר' חנוך העניך ראזענבוים ובין ר' יצחק דוד זילבערבערג מראדום לאחר שמוע טענותיהם מכל וכל יצא הפס"ד מאתנו:

א) ההנהגה מהכפר וואלקא—ראגאלינסקא יקבלו על עצמם מהיום ר' חנוך העניך ראזענבוים ור' יצחק דוד זילבערבערג ביחד לעשות חשבון צדק מכל ההכנסות וההוצאות שיהיו, ואין להם רשות לקבל לעצמם שום הכנסה רק כל מה שישאר ממכירת התבואות מחויבים להשליש ביד הרב השליש היינו מה שישאר לאחר ההוצאות.

ב) לאחר כלות חדש ימים מחוייבים רח"א ראזענבוים ורי"ד זילבער-בערג מחוייבים להציג לפני הרב חשבון מפורט מכל ההוצאות והכנסות והנהלת הענינים מהכפר הנ"ל.

ג) רח"ה ראזענבוים ורי"ד זילבערבערג מחוייבים להשליש כל אחד ע"ס חמשה אלפים זהובים שטרות לבטוחות על הנ"ל וכל ההוצאות שיהיו בהנהלת הכפר יהיו רק מגוף הכפר כפי הנ"ל.

ד) יש רשות ביד האשה האלמנה רחל נארציז לבקר את מעשי השותפים בעצמה או ע"י שליח על הוצאות שלה אבל אין לה רשות למחות בידם בשום דבר שהיא לטובת השותפות.

ה) בעניני הבעלי חובות אשר מגיע מהכפר הנ"ל ויתר החובות כפי טענות האשה רחל נארציז מחוייבים רח"ה ראזענבוים ורי"ד זילבערבערג לבקר את כל החשבונות מכל הבע"ח ולראות להשקיט אותם לאחר יתברר ויחליט הענין מי שחייב לשלם.

ו) רח"ה ראזענבוים ורי"ד זילבערבערג מחוייבים ליתן אלף זהובים וצרכי בריאתה והיא תשליש ע"ז שטר בחתימתה עד גמר הדין.

ז) הב"ד מחליט שדרשת רח"ה ראזענבוים ורי"ד זילבערבערג לעשות גמר ולמכור את כל הכפר או גוד או אגוד לטענת צודקת והאשה לא תיכל למחות בזה. כי היא טובת כלם ובכדי לגמור הדבר בטוב, הננו מטילים חובה על רח"ה ראזענבוים ורי"ד זילבערבערג אשר במשך שני חדשים מחוייבים להציע לפני הב"ד הצעה ואופן לטובת כלם למכור את האחוזה והכפר שלהם או לעשות חלוקה מכל ואזי הצדדים ישלישו בטוחות שלא ישנו מאומה מכל זה שיעשו ויגמרו אודות המכירה והחלוקה.

וע"ז בא"עת"ח יום ה' קרח ג' תמוז תרפ"ט לפ"ק ראדום.

נאום יחיאל הלוי קעסטענבערג אבד"ק הנ"ל.
יצחק ריבא.
משה אליעזר בערגער.
בעריש ראפעלד.

ראדאם ווערט א גרויסע שטאדט.

א „ער" און א „זי" בעאַרבייטען די פּראָווינצער צוגערייזטע.

קיין ראדאם איז דעם פאריגען דינסטאג געקומען די פרוי פעריל גרינג-לאט פון דרילטש. שטעהענדיג אזוי אויפ'ן וואָקזאל זענען צו דער דרילדזשער פרוי צוגעקומען א עלעגאנט-געקליי-דעטער הערר מיט א פרוי. די לעצטע איז צוגעשטאנען צו פרוי גרינגלאט זי זאָל מיט איהר בשותפות קויפען וועש, וועלכע זי האָט אויפ'ן אָרט איינגע-קויפט. די דרילדזשער פרוי האָט תחילת נישט מסכים געווען צו מאכען דעם משא ומתן און געוואלט נעמען דעם הינג. די אונבעקאנטע לייט האָבען אָבער איהר נישט אָבגעלאָזט און שטארק מפציר געווען איהר זי זאָל צליין אויסבאָרגען אויף א פּאָר מינוט וויפיעל געלד זי האָט ביי זיך, צוזאָ-גענדיג איהר פאר'ן דאָזיגען גמילת חסד 50 זל. ריווח. ווען חברה האָט שוין געהאט פון דער דרילדזשער פרוי ארויסבעקומען 75 זל. האָבען זיי ער-קלערט, אז היות די געקויפטע וועש איז גע'גנב'עט לויפען זיי כאפען דעם סוחר.

דער „ער" מיט די „זי" האָבען זיך טאקע געלאָזט לויפען דורך מאריאצקע גורקעס און נארוטאָוויטש גאס און גע-וואלט אזוי נאָך ערגיץ פערשווינדען ווערען. דאָס האָבען בעמערקט גראד צוויי דורכגעהענדע יונגעלייט, וועלכע האָבען אין אנפאנג נישט פערשטאַ-נען וואָס דאָס געלויף בעדייט. לויט די ערקלערונגען וואָס די דרילדזשער פרוי האָט געגעבען פאר זיי, האָבען די יונ-געלייט נאָך א לענגערע אויספארשונג תופס געווען, אז די דאָזיגע נאַאיווע פרוי איז געפאלען א קרבן פון אפע-ריסטען. זיי האָט די געשיכטע אנגע-הויבען פעראינטערעסירען און די יונ-געלייט זענען אוועק אין דער זעלבער ריכטונג, וואָס די אפעריסטען.

אויפ'ן וועג איז חברה נעלם געוואָ-רען און באלד נישט חייט פון דער באהן-סטאציע זענען זיי ארויס פון די ארומיגע פעלדער אין טיילווייז איבער-געטהוענע מלבושים, כדי מ'זאָל זיי נישט דערקענען, ווי: אַנ'אנדער היטעל, אָהן די אמעריקאנער ברילען א. ז. וו.

די יונגעלייט, מיינענדיג, אז חברה געהט צום באהן האָבען זיי א ביסעל אונ-טערגעוואַרט ביז זיי וועלען זיין אינ-וועניג אין וואָקזאל און דאן וועלען זיי אין נויטיגען פאל זיך ווענדען נאָך פאָליציייאישע הילף. געשעהן איז אָבער

אנדערש, חברה הנ״ל אמנם דערשמעקט, אז מ׳האט זיי אויסגעזויגן און זיי זעענען זיי צו די ביים־באהן־שטעהענדיגע דראשקעס געהייסען זיך פיהרען אין שטאדט אריין און די בויד פון דער דראושקע אויפגעשטעלט. די יונגעלייט האבען שוין לאנג נישט געקלערט און האבען תיכף פערהאלטען די אפעריסטען פאדערענדיג אבצוגעבען דער דרילדזשער פריי דאס געלד, אז נישט אליארמירען זיי נאך פאליציי. חברה האט זיך דערשראקען און נישט לאנג דינגענדיג זיך האבען זיי דאס געלד אבגעגעבען. דערביי האבען די יונגעלייט פעהלאנגט 5 זל. פאר דער געליטענע. די אפעריסטען זענען אויך אויף דעם איינגעאנגען.

די סימנים פון דער „וויי זענען: מיטעלע וואוקס, האלב־עלעגאנט געקליידט און זעהט אויס ווי א גאליציאנער סוחר׳טע. דער שותף איהרער, ס׳הייסט דער „ער״ — עלעגאנט געקליי׳ט, מיטעלער וואוקס, דיקלעך. בעת די אפעריסט איז ער זיך נוהג צו טראגען זכבעריקאוער ברילען.

יודיש טעאטער.

אין ראדאם וועט היינטיגען שבת־צונאכט געשפילט ווערען צום ערשטען מאהל די שטארק־אויסגענומענע אפערעטע „דאס חזן׳דעל״. דאס אנסאמבל צעהלט צווישען זיך בעדייטענדע כחות אויף דער יודישער ביהנע. דאס פארל צחיליך, אדאלף בערמאן, הייגבערג, קאליש, ראטשיין, דאס זענען אלץ נעמען, וועלכע זענען דעם ראדאמער טעאטער פובליקום גוט בעקאנט.

די נעמען הערש פלאום, שרה פלאום, ליבערמאן און בעזונדערס די יונגע סוברעטין פון רומעניען יוליא פלאום, פערשפרעכען צו זיין אינטערעסאנט און ציהען אויף זיך גרויס אויפמערקזאמקייט.

בריעף אין רעדאקציע.

חשוב׳ע רעדאקציע!

ערלויבט גיטיגס צו פערעפענטליכען אין אייער וו. צייטונג מיין פאלגענדען בריעף:

אין דער ראל פון סדום.

לעזענדיג אין „ראדאמער לעבען״ נום. 32 (272) דעם אזוי גערופענעם חרטה בריעף פון די קינדער פון בית־יתומים פון וועלכען מ׳איז ארויסצוזעהן דעם איפגעצווינגענעם דרוק, וואס מ׳האט ארויפגעלעגט אויף די צוויי קינדער, זיי זאלען דעם בריעף אונטערשרייבען — לעזענדיג דאס מיט קלארע, אפענע אויגען קומט אויפ׳ן געדאנק די מעשׂת סדום. וואו מ׳האט אריינגעלעגט א קליינעם מענש אין א גרויס בעט און געהייסען איהם אויסציהען אזוי, אז ער זאל פערנעמען די גאנצע לענג. עהנליך איז די געשיכטע מיט די צוויי עלענדע יתומים, וועלכע זענען פערשטעפט געווארען צו פערלאזען דעם פלאץ. און נישט האבענדיג וואו דעם קאפ אנידערצולעגען האבען זיי קיין אנדערען אויסוועג ניט געהאט און געצוואונגען געווען צוליב זייער פאטאלען גורל צו פאלען אויף די קניה און קושען די בייטש. אפילו פ׳ר׳ן אויג פון געהעהנליכען, אבער אביעקטיווען לעזער איז דער דאזיגער חרטה־בריעף געווען אויפפאלענד. געוויס שוין פאר אזעלכען ווי איך, וואס האב זיך נעהנטער בעקענט מיט די פערהעלטנישען פון דער גאנצער געשעהניש. פאר מיר איז אט דער בריף א פשוט׳ע פערכאטקירונג, אין וואס די אידעלע, נאבעלע לייט ווילען זיין געדעקט אויף אלע זייטען. דאס איז אבער א ווייט נישט־געלונגענער שאכצוג. קודם כל פרעגט זיך, וואס איז דא געשעהן?

צום ערשט זענען די קינדער געקומען צו מענשען און געבעטען ביי זיי הילף. נאכהער זענען זיי געקומען אין רעדאקציע. וואו זיי זענען ארויסגעטרעטען געגען הערשענדען רעזשים פון בית־יתומים און שוין מיט איניגע טעג שפעטער איז פלוצלינג געווארען גוט און הוויל און די קינדער קלאפען זיך פאר דער עפענטליכקייט על חטא, פערריפענדיג זיך אז איניגע פערזאהען האבען זיי טעראריזירט און אבגערעדט.

יעצט נאכ׳ן פערעפענטליכען דעם חרטה־בריעף קומט צו מיר ווידער איינער פון די צוויי „זינדיגע״ יונגלעך, איך זאל איהם בייהילפיג זיין און זיך בעמיהען, אז מ׳זאל איהם נישט בעזייטיגען פון בית־יתומים, איבערגעבענדיג מיר, ווי אזוי ער ווערט שיקאנירט שוין נאך דעם אונטערשרייבען דעם חרטה־בריעף. אזוי ווי די דאזיגע אדעל־לייט האבען זייער צוועק ערציעלט, איז ער הייטער א איבעריגער און פ׳היל פון איהם פטור ווערען, ווייל ער איז אפשר קליגער פון א צווייטען און וויל נישט טאנצען מה־יפית, ווי מען בעפעהלט איהם. אלה א ספקט גיעט דאס זעלבע יונגעל איבער, אז פאריגען פרייטאג־צונאכט איז געקומען אין בית־יתומים אין בעגלייטונג פון די ה״ה מוליער און פרענקעל דער רעדאקטאר פון דער היגער פוילישער צייטונג „אפיניע״, וועלכע האבען אלע אויסגעהערט, נאר איהם נישט. ווען ער אליין האט זיך עפעס אנגערופען נישט צום גינסטען פון די אנפיהרענדע ה״ה האט איהם עמיצער אהעקגערופען אין געהייסען רעדען שטיל, אז דער רעדאקטאר זאל נישט הערען. צומארגענס איז געקומען א פערהאלטונג׳ס־מיטגלידערין אין בעגלייטונג פון איניגע פרויען, און מיטברענגענדיג דאס „ראדאמער־קעלצער לעבען״, וואו עס איז געדרוקט דער חרטה־בריעף, האט זי ווידער אמאה״ געוואלט פעסטשטעלען, אז די קינדער זענען טערער זירט געווארען פון זייטיגע פערזאנען, אויף וואס זי האט געוואלט האבען נאכאמאל די איינשטימונג פון די קינדער. ווען אבער איינער פון זיי האט ערקלערט, אז ער איז געווען געצווינגען אויפ׳ן חרטה־בריעף אונטערצושרייבען זיך איז שוין יעצט געשטעמפעלט געווארען זיין אורטייל און ס׳איז בעפוילען געווארען מעהר נישט צו געבען קיין עסען, כדי ער זאל מוזען פערלאזען דאס בית־יתומים און אוועק פון ראדאם און ממילא אזוי נאך בעפרייט ווערען פון א בעשולדיגער. יעצט פרעגט זיך, ווער טעראריזירט און ווער וויל דערשטיקען דעם אמת?

אויב די דאזיגע ה״ה ציעלען מיט אזעלכע מיטלען פריי צו ווערען פון א נישט־געווינשענעם פאר זיי עדות אויפ׳ן פראצעס, וועלכען זיי אליין האבען פערפיהרט, איז נאך א גרויסע פראגע, צי דאס וועט זיך זיי איינגעבען. געוויס איז, וואס מ׳ווייסט זייער כוונה. אויב מ׳רעדט שוין יא וועגען פראצעסען, איז א פראגע צי די בעשולדיגער וועלען נישט דארפען אמאל טראגען די ראל פון בעשולדיגטע.

ראדאם איז א שטאדט מיט יודישע טראדיציעס, אבער נאך נישט סדום.

ש. ח. בערקאוויטש.

GARBARNIA
Spółka z ogran. odpow.
„CHROM" — w — Radomiu
przyjmuje do przerobu skóry bydlęce (bukaty) cielęce, końskie i kozie
na chrom czarny i kolorowy
Wyrób pierwszorzędny. Warunki przystępne.
powszechnie znany ze swej dobroci

גארבעריי = געזעלשאפט
מיט בעגר. האפטונג „חראם״ — אין — ראדאם
נעמט־אן צום אויסארבייטען
רינד־פעל (פוקאטען), קאלבס־פעל, פערד און קאזע־פעל
אויף שווארצען און קאליערטען כראם
ערשטקלאסיגע אויסארבייטונג. צוגענגליכע בעדינגונגען.
די פירמע „ח ר א ם״ איז איבעראל בעקאנט מיט דער גוטער קוואליטעט פון איהר אויסארבייטונג.

Dr. med. S. KORMAN
Choroby wewnętrzne
specjalista chorób płuc i serca
Własna pracownia rentgenologiczna
(Zdjęcia i prześwietlenia)
Lampa Kwarcowa i Sollux
przyjmuje chorych u siebie w gabinecie
na ul. Lubelskiej 25
Godziny przyjęć 9—12 i 4—6.

קעלצער אבטיילונג.

אויף פאראד-פערד איז דא געלד, אבער אויף היילען אידישע חולאים — איז נישטא.

ארימע אידישע קינדער דראהט א לעבענס-געפאהר, און דער מאגיסטראט קומט אן מיט תירוצים — א בקשה צו די אידישע ראטמענער.

וועגען דער שליפּול'דיגער ווירטשאפט פון קעלצער מאגיסטראט. האבען מיר זיינער צייט שוין פיעל גערעדט און געשריבען. מען איז אבער געזען מעהר ווי זיכער, אז נאך דער דעמיסיע פון געוו. פרעזידענט ח' געטמעל, — וועלכער האט געפיהרט א נישט-איבריגע פריינדליכע פאליטיק לגבי דער יודישער בעפעלקערונג — וועט די מאגיסטראט-לייטונג אנהויבען א מעהר-גינסטיגע בעציהונג צו דער אידישער בעפעלקערונג, און קודם כל ביים געניסען פון דער עפענטליכער אויפזיכט פון מאגיסטראט. וועלכע קומט דער אידישער בעפעלקערונג, אויסער דעם יורידישען חוב — אויך צוליעב ריינעם הומאניטארישען געפיהל.

ווי ענטוישט זענען מיר אבער געווארען, צוזעהענדיג מיט וואס פאר א בטול דער איצטיגער מאגיסטראט בעציהט זיך צו אונז אידען און פאר אלעם, צו די ארימע אידישע קראנקע.

ס'איז איצט נישט דאס ארט אבצושטעלען זיך אויף דער אלגעמיינער מאגיסטראט-ווירטשאפט וועגען וועלכער מיר וועלען זיך נאך אומקעהרען.

נאר דאס, וואס מיר מוזען איצט יא בעריהרען איז די פראגע פון די לעבענס-געפאהרען, וואס דראהט פיעל ארימע אידישע קינדער, צוליעב דעם באנאלען תירוץ פון מאגיסטראט: „אז עס איז נישטא קיין געלד“.

דעם ארימען אידישען קינד רייזמאן פון שענקעוויטשא גאס, מוז מען — לויט די אנווייזונגען פון די היגע אויגען-דאקטוירים, בתוכם דורכ'ן מאגיסטראט-דאקטאר, — זאפארט אוועקשיקען קיין ווארשא צו אפערירען דאס ביי איהם פערפוילטע רעכטע אויג, ווייל אנדערש וועט דאס קינד גענצליך בלינד ווערען און וועט פערבלייבען א אייביגע קאליקע. די ארימע עלטערען פון קינד בעטען דאן דעם שטאדט-פרעזידענט א צייגניש אין אידישען שפיטאל אריין קיין ווארשא אויפ'ן חשבון פון מאגיסטראט, וועלכער איז אין הסכם מיט פערפליכטענדע פארשריפטען — מחויב דאס צו טוהן. אבער דער פרעזידענט האלט אין איין ענטפערן, אז די מאגיסטראט קאסע איז ליידיג...

ביי א קינד פון טשיסטא גאס איז צובראכען געווארען איינינע ריפען. מען מוז דאס קינד מאמענטאל אפערירען. די מוטער פון קינד, א ארימע אידישע פרוי, בעהט איך דעם פרעזידענט א שפיטאלצעטעל קיין ווארשא, דאקטוירים בעשטעטיגען די נויטינקייט פון די אפעראציע, און דער פרעזידענט ענטפערט: אז עס איז נישטא קיין געלד...

2 קאנדידאטען אויף אייביגע קאליקעס... אלץ צוליב א פאר הונדערט זלאטעס, וועלכע דער מאגיסטראט זאלט בעדארפט ערשט מיט א פאר חדשים שפעטער צו בעצאהלען.

אזא טאקטיק, אזא בעציהונג צו ארימע אידישע קראנקע, שטייגט שוין בנאמנות איבער יעדער גרעניץ פון מענשליכען געדולד.

ס'איז נישטא קיין געלד!

וואו זענען די טויזענדער זלאטעס, וועלכע שטאמען מעהרסטען פון אידען. וואס פליסען טעגליך איין אין דער מאגיסטראט קאסע?

וואו זענען די טויזענדער זלאטעס וואס די אידישע בעפעלקערונג צאהלט אויף קור-קאסטען?

אויף אויפצוהאלטען פאראר-פערד, וועלכע קאסטען אב א היבשע חודש'ליכע מסבעה (א ערך. פון 600 זל. א חודש), אויף בעציערען דעם שטאדט-ראט-זאל מיט אוננויטיגע בילדער, אויף אויפצובויען אייראפעאישע סטאדיאנען און אויף נאך אזעלכע זאכען, איז דא געלד און געלד, נאר צו אבראטעווען ארימע אידישע קינדער פון א זיכערען טויט איז קיין געלד נישטא.

וויפיל ארימע קראנקע האט דער קעלצער מאגיסטראט היי יאהר און אלע יאהר אוועקגעשיקט אין קור-ערטער, אדער אויף זומער-קאלאניעס? און דער עיקר...

וואו זענען די אידישע ראטמענער? פארוואס שווייגען זייז איהר, שליחים פון דער אידישער געזעלשאפט, פארוואס הויבט איהר נישט אויף אייער שטים געגען אזא אונגערעכטיגקייט?

מיר האפען, אז די לאגע וועט תיכף געענדערט ווערען.

מיר ווארטען!

א תושב.

די אידישע בעפעלקערונג פאלט אונטער'ן שטייער-לאסט, און די אידישע קהלה מאכט צוגאב-בודזשעטען

נישט קוקענדיג אויף דעם שווערען, זעהר שווערען פינאנסיעלען מצב, אין וועלכען די אידישע בעפעלקערונג געפינט זיך איצט, האט די אידישע קהלה אין קעלץ געענדערט איהר בין-איצטיגען בודזשעטען-סיסטעם, און אנשטאט 1 בודזשעט, האט די היי-יאהר געמאכט 2 בודזשעטען פון 1928 און 1929, וועלכע בעטרעפען א ערך פון א פיערטעל מיליאן זלאטעס.

די אידישע בעפעלקערונג, וועלכע פאלט אונטער'ן לאסט פון די אונגעהויערע שטייערן, ערפילט איהר בירגערליכען חוב כלפי דער קהלה. פערהעלטניסמעסיג נישט שלעכט. דער קהלה-עטאט, נישט קוקענדיג אויף דעם טרויעריגען עקאנאמישען מצב, וועלכער הערשט היינט, ווערט דאך געדעקט, ווער מיט געלד, ווער מיט וועקסלען און דער עטאט-שטייער ווערט פארט געצאהלט.

איצט, ווי מיר דערוויסען זיך, זאל שוין היינטיגע וואך דער קהלה-ראט צוטרעטען צו מאכען א נייעם צוגאב-עטאט. דער דאזיגער צוגאב-עטאט, וועלכער וועט בעטרעפען 60 טויזענד זלאטעס, זאל, ווי מען אינפארמירט אונז, בעשטימט זיין אויף: 1) שוהל-רעמאנט. 2) אויף בויען א בית-המדרש און 3) אויף א האנדווערקער-שולע.

נישט דא איז דער פלאץ אבצושטעלען זיך און צו אנאליזירען די וויכטיגקייט פון די אייבענדערמאנטע 3 צוועקען, פאר וועלכע דער צוגאב-עטאט זאל בעשטימט ווערען. יעדער מענש פערשטעהט, אז די שטאדטישע שוהל, וועלכע איז ביים היינטיגען טאג די ציהרונג פון קעלצער אידענטום, און וועלכע איז דורך איין (1) קעלצער בעל-הבית מיט 28 יאהר צוריק אויפגעבויט געווארען — מוז אונבעדינגט זאפארט רעמאנטירט ווערען. מודה זיין מוז אויך יעדער. אז די שטאדט קעלץ, וועלכע צעהלט קרוב 18 טויזענד אידישע נפשות כ"י. נויטיגט זיך אין א גרויס בעקוועם איינגעארדענט בית-המדרש. און עס אונטערליגט נישט קיין ספק, אז ענדליך נאכ'ן פערווירקליכען דאס צעכען-געזעץ, וועלכעס שטעלט אין געפאהר די עגזיסטענצען פון הונדערטער אידישע האנדווערקער, מוז א האנדווערקער-שולע תיכף געגרינדעט ווערען.

די איניציאטיוו פון דעם נייעם צוגאב-בודזשעט שטאמט, ווי מיר הערען, פון די פרנסים און דאזארעס, וועלכע זענען די אנפיהרער פון היגען „דאבראטשינגאטש“ („אחי עזר“). אין וועמענס הענד עס געפינט זי שוהל, דאס בית-עולם. די מקוה און אנדערע קהלה'שע אייגענטומען. אט זיי. וועלכע האלטען אין איין שרייען. אז די קהלה דארף קיין גרויסע בודזשעטען נישט מאכען, ווילען גראדע יעצט מאכען דעם צוגאב-בודזשעט אויף א בית-המדרש, שוהל-רעמאנט א. ד. ג. און עס פרעגט זיך: ווי געפינען זיך די היבשע הכנסות פון דער מקוה, בית-עולם, שוהל א. ד. ג.? און פארוואס גיעט טאקי דער „אחי עזר“ נישט איבער די אויבענדערמאנטע אייגענטומען אין רשות פון דער קהלה, פאר וועלכע זי וואלט געמוזט זארגען?

בעת די דאזיגע שורות ווערען געשריבען, איז פעראורדענט געווארען א זיצונג פון קהלה-ראט, אויף וועלכער דער דערמאנטער צוגאב-בודזשעט זאל, אפילו אהן א קווארום (די ערשטע זיצונג איז פארגעקומען שבת-צונאכט'ס) בעשטעטיגט ווערען. אין ווען די דאזיגע שורות וועלען קומען צום לעזער, וועט אפשר שוין זיין לאחר המעשה. אבער מיר פון אונזער זייט געפונען פאר אונזער חוב צו מאהנען אונזערע געעהרטע שליחי צבור, אז אלץ איז טאקי נויטיג, אלץ איז דרינגענד, אבער אמנויטיגסטען און אמדרינגענדסטען איז, נישט אונטערצוברעכען די עגזיס-

סענץ פון דעם פּערמאָנענט אין צוביראַכ-גם אידישען סוחר און בעלי-מלאכה. וועלכער קען דעם ערשטען ענ..ט אויך גיט בעצאָהלען.

אייב דער שוהל-רעמאָנט איז נויטיג, אין וואָס קיינער צווייפעלט ניט, וועט דאָס געטוהן ווערען דורך פרייוויליגע נדבות דורך יעדען איר בעזונדער, אויב עס נויטיט זיך א בית-המדרש און א האנדווערקער-שולע, זאָל עס בעטוהן ווערען שפּעטער, ווען די לאַגע וועט זיך פֿערבעסערען, איצט, לעגט נישט קיין שטיינער אויף דעם אזוי-גליטשיגען וועג פאַר'ן אידישען סוחר און בעל-מלאכה.

שליחי צבור,—הזהרו במעשיכם!

X.

אלגעמיינע פערזאמלונג פון האנדווערקער-פעראיין.

שבת דעם 24-טען ה. מ. 8 אָווענד קומט פאָר אין איהר אייגענעם לאָקאל די יעהרליך - אלגעמיינע פערזאמלונג פון האנדווערקער-פעראיין. צוליב דעם וואָס א אלגעמיינע פערזאמלונג ביים האנדווערקער-פעראיין איז נישט פאָרגעקומען שוין זייט 2 יאָהר, און צוליב די זעהר וויכטיגע פראגען, וועלכע בדארפען בעהאנדעלט ווערען האָט די יעצטיגע פערזאמלונג ארויסגערופען גרויס פעראינטערעסירונג אין די האנדווערקער רייהען.

ווי מיר דערוויסען זיך וועט נקרוב געעפענט ווערען אין קיעלץ א שניידער-צעך. צו דעם ווערען שוין געמאכט די געהעריגע פריט. גלייכצייטיג בעט אונז דאָס ביוראָ פון האנדווערקער-פעראיין צו מעלדען, אז די מיטגלידער, וועלכע האָבען נישט אליינגעטראָגען דעם מיטגלידס-אָבצאָהל וועלען נישט ווערען אריינגעלאָזט אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג.

פרייטאָג דעם 30-טען ה. מ. בלימעל פערקויף לטובת דעם קרן קימת לישראל.

פרייטאָג דעם ה. מ. קומט פאָר אויף די גאסען פון די שטאָדט א בלימעל-פערקויף לטובת דעם „קרן קימת לישראל“. עס איז צו האָפען, אז די אידישע בעפעלקערונג אין קעלץ וועט די ידיעה אויפנעמען מיט פרייד און וועט מיט ענטשפּרעכענדע געלד סומן, שטיצן דעם נאציאנאל-פאנד, וועגען וועמענס פערדינסטען עס איז איבעריג צו רעדען.

דער קק"ל קאמיטעט בעט די ציוניסטישע יוגענד, זי זאָל זיך מעלדען אין ביוראָ פון קק"ל (מארק 10) בנוגע דעם אנטייל אין בלימעל-פערקויף.

די זיצונג פון קהלה-ראט וועגען צוגאב-בודזשעט.

שאַרפע רעדעס פון די דאָזאָרעס לעוו און ליכטענשטיין — די זיצונג ווערט אויפגעלעזט.

פאָריגען מאָנטאג איז פאָרגעקומען א זיצונג אין קהלה-ראט. די זיצונג ווערט מיט א קליינע פערשפעטיגונג געעפענט דורך פרעזעס ה' זאַגייסקי, וועלכער ערקלערט, אז די זיצונג איז גערופען געוואָרען צו בעשטימען א צוגאב-בודזשעט אויף. 1) רעמאָנט פון דער שוהל. 2) א בית-המדרש, 3) האנדווערקער-שולע. צוליב דעם אבער, וואָס עס איז אונמעגליך אין יעצטיגען מאָמענט, צוליב די שלעכטע לאגע אין מסחר א. ד. ג., צו רעדען וועגען א סומע פאר'ן אויפבוי פון א בית-המדרש, וועט דערווייל בעטראכט ווערען דער פארשלאָג וועגען א צו-אָב-בודזשעט פאר דעם שוהל-רעמאָנט. און פאר די האנדווערקער-שולע. עס ווערט ערקלערט א דיסקוסיע, דער ערשטער רעדט ה' לעוו (אגודה). ער טרעט שאַרף ארויס געגען פאָרשלאג, די קהלה— זאָגט ה' לעוו—איז שטארק פערשולדיגט, עס איז ממש מיט נסים, ווי אזוי די קהלה קען ערפילען איהרע וועקסלען - התחייבות'ען. נישט יעצט איז דער מאָמענט ארויפצולייגען אויף די אידישע בעפעלקערונג א נייעם פוילישען שטייער. אין דער צייט, ווען איהר אין אונמעגליך צו בעצאָהלען דעם אלטען עטאַט-שטייער. אויב איהר וועט אָננעמען א בעשלוס וועגען א צוגאָב-בודזשעט, וועט איהר מוזען אויך פ..רטראגען אָלע גערעכטע פּראָוואָרפען, וועלכע עס וועלען מאַכען די בעפעלקערונג. ה' לעוו טראָגט אויך אריין א פאָרשלאג. אַז דער ראט זאָל דעלעגירען 3 פערזאָן אין דער פערוואלטונג מיט'ן צוועק אויסצופאָרשען די לאַגע וואָס הערשט דאָרט איצט.

ה' אייזענבערג (אגודה) זאָגט. אין דער צייט, ווען אין קהלה-פערוואלטונג הערשט א חאָאָס. טאָר מען בשום אופן נישט טראַכטען וועגען נייע בודזשעטען. די שוהל ברויך רעמאָנטירט ווערען—זאָל עס דערווייל געטוהן ווערען דורך דעם „אחי עזר“, וועלכער וועט די סומע זיך אָננעמען פון קהלה-בודזשעט אויפ'ן יאָהר 1930.

דאָזאָר קופּערמינץ איז מסכים, אַז די סומע זאָל געדעקט ווערען פון בודזשעט אויפ'ן יאָהר 1930, דערווייל פאָדערט ער אבער, אַז די קהלה-פערוואלטונג זאָל אויף דעם סמך געבען וועקסלען אויף 6 חדשים. מיר וועלען האָבען א נייעם בודזשעט — זאָגט ה' קופּערמינץ - וועלען מיר האָבען אויך געלד, יעדער וועט צאָהלען (פרעזעס זאגייסקי: ווער עס צאָהלט נישט ברויך מען ביי איהם די הויזען צוצונעמען).

מיט א לענגערע רעדע טרעט דאַן ארויס ה' ליכטענשטיין. ער שילדערט די חאָאָטישע לאַגע, וועלכע הערשט אין דער פערוואלטונג, דער פרעזעס אמטירט שוין נישט איניגע יאָהר, דער וויצע-פרעזעס איז געצווינגען געוועזען אויף איניגע וואָכען נישט צו פערנעמען זיך מיט די קהלה-ענינים. ביי אזא לאַגע האָב איך, אלס ראט-מיטגליד, געפינען פאר מיין חוב צו פעראינטערעסירען זיך מיט דער קהלה-ווירטשאפט. פארוואָס אינטערעסירט זיך נישט דער פרעזעס מיט דער קהלה-ווירטשאפט, גאָר ווען מען ברויך געלד אויסצוגעבען. קומט ער און וויל אזוי לייכט אָבשטימען צוגאָב-בודזשעטען. עס וועט זיין א גרויסער סקאנדאל אז דער בודזשעט וועט אָנגענומען ווערען. אין דעם זין זאָגט זיך אויך ארויס פרנס ראָזענבלום.

עס בעקומט א וואָרט דאָזאָר סטראַחטשינסקי (האנדווערקער), וועלכער איז דורכאויס פאר'ן פארשלאג, פארוואָס ווייל מיר האנדווערקער קוקען שוין לאנג אויס אויף אזא מאָמענט, ווען מען קומט צו אונז קויפען אונזערע שטיבען פאר א סומע פון 10.000 זל. ווען מען וואָלט יעצט געהאלטען ביי אסיגנירען א סומע פון הונדערט טויזענד זלאָטעס אויף א ישיבה, און צוגעזאָגט אונז, האנדווערקער, 50 טויזענד פאר אונזערע צוועקען, וואָלטען מיר אויך געשטימט, ווייל ביז יעצט האָבען מיר בעקומען הבטחות, אָבער קיין געלד נישט. פאר'ן פארשלאג זאָגט זיך אויך ארויס ה' מאנעלא (האנדווערקער).

עס נעמט נאָכאַמאָהל דאָס וואָרט דאָזאָר לעוו און ערקלערט. אַז צוליב דעם, וואָס זיין „פארשלאג וועגען דעלעגירען די ראטמענער און דער פערוואלטונג. און צוליב דעם וואָס א טייל ראטמענער בעציהען זיך אזוי לייכט צו די גויט, וועלכער הערשט יעצט אויף דער אידישער גאַס, איז ער געצווינגען צו פערלאָזען אלס פראָטעסט די זיצונג, ענטזאָגענדיג זיך צו טראָגען די פעראנטוואָרטליכקייט פאר די קאָנסעקווענצען פון דעם צוגעב-בודזשעט, און ער וואָרענט אין דער לעצטער מינוט, אַז די דאָזאָרעס זאָלען אָבהאַרפען דעם פאָרשלאָג.

נאָך די דאָזיגע ערקלערונג פערלאָזט באַלד ה' לעוו דעם זאָל, און עס ענטשטעהט א טומעל, בשעת וועלכען דער פרעזעס ה' זאַגייסקי האָט פערלאָזט די פרעזעס-שטוהל, זעהענדיג אפנים אז די פראָגע איז די טרנסט, אַז מען זאָל זי ערלעדיגען בלויז מיט א אָבשטימונג אויף א ראט-זיצונג.

די זיצונג איז געוואָרען אויפגעלעזט.

רעפעראַט פון ד"ר א. ליפּמאַן גרינדונג פון „ברית-טרומפעלדור“ אין קעלץ.

(ר.) מיט'ן אנטייל פון בעקאנטען רעוויזיאָניסטישען טוער ד"ר א. ליפּמאַן פון פינסק, איז פאָריגען דאָנערשטאָג דורך די שול-יוגענד אָרגאַניזאַציע „מסדה“ איינגעאָרדענט געוואָרען א מיטינג אויף וועלכען עס איז געגרינדעט געוואָרען א רעוויזיאָניסטישע יוגענד אָרגאַניזאַציע „ברית-תרומפלדר“.

דער מיטינג ווערט געעפענט דורכ'ן דירעקטאָר ד. ראָזענבערג, וועלכער לאָדענט איין אין פרעזידיום די ח"ה מאָשענבערג און קלינ:בייל און אלס סעקרעטאָר – ח' ל. ראָדאָל. דער גאַסט ה' ד"ר ליפּמאַן האַלט דאַן א לענגערען רעפעראַט א. ד. ט. „צוריק צו הערצל'ן“ אין וועלכען עס קומט קלאָר ארויס דער פּראָגראַם פון די רעוויזיאָניסטישע פּאַרטיי, ווי אויך די אויפגאַבען פון „ברית-תרומפלדר“.

בעת'ן רעפעראַט האָבען איניגע אַנוועזענדע אין זאַל, „פועלי ציוניסטען“ געמאכט דעם רעדנער פערשידענע צווישענרופען. ווי אויך געפרובט איהם שטערען ווייטער צו רעפערירען. איניגע האָבען זאָגאר אויף א אונערהערטען אופן בעליידיגט דעם רעפערענט אָנרופענדיג איהם „דעמאַגאָג“ א. א. אזא האַנדלונג פון ציוניסטישע יוגענד לגבי א ציוניסטישען רעפערענט, וועלכע האָט אנדערע אנשויאונגען אין ציוניזם, האָט דעריבער ארויסגערופען גרויס אויפרעגונג ביים פערזאַמעלטען עולם.

באַלד נאָכ'ן רעפעראַט האָט זיך א גרעסערע צאָהל יוגענד דעקלארירט אין די ניי געגרינדעטע „בית תרומפלדר“ אָרגאַניזאַציע.

טעאטער „ראזמאיטאשטשי" ראדאם.

דאס הויז'דיטער

שבת דעם 24-טען שערפיען ה. י.

— עס נעמען אנטייל פרויען: —
רוטע קאליש, צחילין, שרה פלאום.
אין דער הויפט-ראָל די יוגענדליכע סוברעטין פון רומעניען יוליא פלאום

ווארשאווער אפערעטען-טרופע

אפערעטע אין 3 אקטען פון שלמה שטיינבערג וועלט-שלאגער, וואס איז געשפילט געווארען אין ווארשאווער קאמינסקי'ס טעאטער 280 מאָהל דורך נעלי קעסמאן.

מענער: אדאלף בערמאן, הערש פלאום, דוד ליבערמאן, צווליך, וויינבערג, ראטשטיין

בילעטען צו בעקומען ביי ה' צחייגאפטיג, לובלינער 9 און אין טאָג פון דער פאָרשטעלונג ביי דער קאסע.

ספארט.

טור — ראדאָמיאנקא 0:2 (0:2)

א מייסטערשאפטס-מעטש הענגט קל. „בע" צווישען די אויבענדערמאַנטע ספארט-קלובען איז פארגעקומען זונטאָג 11 פריה. טור האָט געהאַט א שטארקע איבערמאַכט און געפיהרט 0:2. 15 מינוט פאר'ן סוף פון גאנצען שפיעל האָט א ראדאָמיאנקא-שפילער, א געוויסער אדאמסקי, דערלאנגט א פאטש דעם שיעדס-ריכטער ה' בוקאָווסקי, וועלכער האָט געפיהרט דעם ראָנינען מעטש, פון וואס דער סענדזיע האָט זיך געטוּנען שטארק בעליידיגט און פערלאָזט דעם קאמפס-פלאץ. אנטיסעפנדיג פריתער וואלקאָווער (0:3) פאר טור.

הכח (בענדין) ר.ק.ס. 4:1 (2:1)

א שעהנעם פינאל-מעטש פון קעלצער אקרענג האָבען רעמאָנסטרירט היינטיגען זונטאָג פון איין זייט די בענדינער געסט און פון דער צווייטער זייט די היגע ר. ק. ס.

עטליכע מינוט פאר'ן אָנהויב איז געמאַכט געוואָרען פאָטאָגראפישע אויפנאהמען און הכח איז בעשאָנקען געווארען מיט א שעהנעם בוקעט בלומען.

די בענדינער געסט זענען ארויסגעטרעטען אין פאלגענדען צוזאמענשטעל: נאָסבערג, ראָטענבערג, קאָקאָשעק, שטיינער, יאנקלעוויטש 1, יאנקלעוויטש 2, ראָזינסקי, סיחעק 1, שיחעק 2, ריכטער און גוטמאן.

ר.ק.ס. אין פאָלגענדען צוזאמענשטעל: בראמסאָן, גראבארטשיק, הערבאָוויטש, חיכאָווסקי, פיעטשיקאָווסקי, סטאניסעווסקי, סטעפאָנוויטש, מאטויאשקיעוויטש, פאטקאנסקי, מאָנקאָכא און בינקאָווסקי.

באלד אין די ערשטע מינוטען מאַכען די ר.ק.ס. צוויי גאָלען. הכח נעמט זיך צו דער ארבייט און זייער „אטאקשפילט" אויסגעצייכענט, דאַגעגען די פערטיידיגונג — שוואך. די בענדינער קאמבינירען זעהר שעהן, נאָר עס פעלט זיי שיסערס. עטליכע מינוט פאר דער הפסקה ציעלען די הכח'אנער דעם איין-און-איינציגען, אָבער שעהנעם גאָל, פאר וואס זיי ווערען בעשאָנקען פון גאנצען אנוועזענדען יודישען עולם מיט רוישיגע אפלאָדיסמענטען.

אויף דער צווייטער העלפט שפילט דער בענדינער מייסטער זעהר שאַרף. אָבער אָהן א וועלכען-ס'איז רעזולטאט. ר.ק.ס. רייסט זיך בליץ-שנעל אוורך און ציעלט חייטערע צוויי שענע גאָ"לען. מיט'ן פערדינטען נצחון 4:1 פאר ר.ק.ס. ענדיגט זיך דער מעטש.

שיעדס-ריכטער—ה' קאושיבוצקי פון סאָסנאָוויעץ. צושויער—קנאפע 1000 מאן.

שינבוים.

איינשרייבונגען אויף דער פאך-שולע

די לייטונג פון די פאך-שולע בעט אונז מיטצוטיילען:

דעם 25-ען שערפיען ד. י. ווער ן בעגייט די איינשרייבונגען, וועלכע וועלען זיך ציהען ביז'ן 1-ען חושעסיען.

אויפ'ן שול-יאָהר 1929/30 וועלן אנגענומען ווערען לערן-יונגלעך אויף די אָבטיילונגען: שניידעריי, שלאָסעריי, סטאָלעריי און לעדער-ארבייט.

די קאנצעלאריע פון דער שולע. וועלכע געפינט זיך אויף נאָווע 3, ערטיילט אלע נויטיגע אינפאָרמאציעס טעגליך פון 6.30 ביז 9 אָוועגר.

די דירעקציע פון די גימנאזיע

„פשיאטשול וויעדזי"

(מיט רעגירונגס-רעכט)

מאכט בעקאנט, אז ביטעס פון נייע - אריינצוטרעטענדע קאנדידאטען אין די קלאסען פון הסטעפנע ביז דער V קלאס איינשליסליך, ווערען אנגענומען אין דער קאנצעלאריע פון זונטאָג דער 18-טען שערפיען ה. י. אין די אמט-שעה'ן.

צו די ביטעס דארף מען ביילעגען: צעטרפיקאטען און אימפפונג'ס צייגנישען. עוענטועל אויך א שול-צייגניס.

דירעקציע.

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער פאמיליע סאבעלמאן צוליב דער פערלופט פון זייער ליבען מאן און פאטער

שמעריל נ"ע.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

פאמיליע רינגערמאכער
לובלינער 21.

הננו משתתפים בצערו הגדול של חברנו זעליג סאבעלמאן
על מות עליו אביו מר

שמעריל ז"ל

בעבודתו הרביזיוניסטית ימצא תנחומים.

בירענבוים פנחס, פאסטערנאק מרדכי לייב.
קירשענבלאט משה, גוטמאן פנחס,
גוטמאן יצחק, יהודה מיכאל.
ראָזענבערג שמואל.

Od wielu lat już istniejące

Biuro Próśb TŁOMACZEŃ PZEPISYWAŃ

p. f. „PROLITEX"

RADOM, WAŁOWA 5, oficyna I-e piętro.

USKUTECZNIA

Podania, skargi, opozycje, apelacje w sprawach cywilnych, karnych, wojskowych i paszportowych oraz rekursy do wszystkich urzędów państwowych i administracyjnych

KORESPONDENCJA HANDLOWA

umowy i punkt. przedrejentalne

Kino „NOWE CZARY" Teatr

DZIŚ PREMJERA! — DZIŚ PREMJERA!

POLA NEGRI w najnowszym swoim filmie uznanym, jako najlepszym z dotychczasowych p. t.

1) SPOWIEDŹ UCZCIWEJ KOBIETY

2) REKORD TOMA MIXA.

Kino „CORSO" Teatr

Dziś i dni następnych

W IMIENIU CARA

w roli głównej

LYA de PUTTI i H. SCHLETTOW.

— SZKOŁY — Handlowej

Absolwent

młody rutynowany buchalter i korespondent z kilkuletnią praktyką piszący biegle na maszynie poszukuje posady stalej, lub na godziny.

Zgłoszenia skierować do administracji pod „Stenobuch"

Redaktor CH. M. HERC

Drukarnia wyd. „Radomer-Kielcer Leben", Radom, Szwarlikowska 20.